

Razvoj i validacija Multifacetnog inventara za samoprocenu psihopatije

Đorđe Cupać¹, Isidora Micić, Nevena Mijatović
Svetlana Pavlović, Katarina Stekić*

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Cilj ovog rada bio je konstruisanje i validacija Multifacetnog inventara za samoprocenu psihopatije (MISP). Pri konstrukciji pilot-verzije instrumenta uzeto je u obzir više modela na osnovu kojih je izdvojeno deset indikatora koji se odnose na afektivne, bihevioralne i interpersonalne deficite. Pilot-istraživanje instrumenta sa 100 stavki sprovedeno je na 554 ispitanika putem interneta, nakon čega je ostavljeno najboljih 50 stavki. Validaciona studija izvršena je na 232 srednjoškolca 51,7 % ženskog pola, uzrasta 18 i 19 godina. Finalna verzija testa, nakon dodatnog izbacivanja stavki, sastoji se od 40 stavki. Konstrukt valjanost ispitana je faktorskom analizom, pri čemu je izdvojeno šest faktora koji mere crte psihopatije i imaju zadovoljavajuće metrijske karakteristike. Izdvojeni faktori nazvani su: Grandioznost, Manipulativnost, Nasilnost, Površne partnerske veze, Bezosećajnost i Dezinhibicija. Ispitivanjem korelacija s testom za samoprocenu psihopatije SRP-III potvrđeno je da MISP poseduje zadovoljavajuću konstrukt valjanost. Konvergentna valjanost potvrđena je povezanošću s testom makijavelizma MACH-IV i testom ličnosti HEXACO-60. Test poseduje i dijagnostičku valjanost, s obzirom na to da muškarci na svim faktorima osim Dezinhibicije ostvaruju više rezultate od žena. Multifacetni inventar za samoprocenu psihopatije (MISP) zadovoljava kriterijume valjanog testa koji bi mogao biti u upotrebi kao instrument za procenu psihopatskih crta u istraživanjima na srpskom govornom području, uz neophodnu proveru validnosti na uzorku odraslih iz opšte populacije i kazneno-popravnih zavoda.

Ključne reči: psihopatija, MISP, konstrukcija testa, validacija testa

Teorijski okvir

Konceptualizacija i operacionalizacija psihopatije

Prikaz najuticajnijih modela psihopatije

Psihopatija je tradicionalno definisana kao sindrom osobina ličnosti i socijalno devijantnih ponašanja. Najčešće se pod psihopatijom podrazumevaju:

¹ cupacc@gmail.com

* studenti osnovnih studija

površan afekat, odsustvo krivice, kajanja i empatije, grandiozan doživljaj vlastite vrednosti, patološko laganje, manipulativnost, impulsivnost, neodgovornost i tendencija ka učešću u kriminalnim aktivnostima (Hare i Neumann, 2008). Psihopatija kao psihološki pojam nastao je i razvijao se u kliničkom kontekstu još od XIX veka, s dominantom ulogom Harvija Kleklija u XX veku. Tim istraživača na čelu s Robertom Hejrom (Hare, 1980) započinje seriju psihometrijskih istraživanja psihopatije operacionalizacijom Kleklijevih indikatora i time omogućava razvoj danas dominantnog modela psihopatije (Hare, 2003; Hare, Neumann, i Widiger, 2012). Hejrov model obuhvata dva važna faktora za opis psihopatije. *Faktor 1* obuhvata dva faktora nižeg reda: *Interpersonalni stil* (površnost, manipulativnost, patološko laganje, grandiozan doživljaj sebe) i *Afektivnost* (slabe emotivne reakcije, odsustvo empatije, krivice i kajanja i neprihvatanje odgovornosti). *Faktor 2* je izdvojen iz faktora nižeg reda: *Životni stil* (impulsivnost, parazitiranje, neodgovornost, potreba za stimulacijom i nepostojanje realnih dugoročnih ciljeva) i *Antisocijalnost* (loša kontrola ponašanja, raznovrsne kriminalne radnje, maloletnička delinkvencija, problemi ponašanja, recidivizam).

Nešto drugačiji model psihopatije predložili su Lilienfeld i saradnici. Za razliku od Hejra, oni su se pri izboru indikatora za svoj test (Psychopathic Personality Inventory, PPI) oslanjali ne samo na Kleklija već i na drugačije opise psihopatije (Lilienfeld i Andrews, 1996). Instrumentom PPI izolovano je osam faktora psihopatije, za koje je kasnije utvrđeno da se mogu svesti na tri faktora drugog reda: *Samousmerenu impulsivnost*, *Neustrašivu dominantnost* i *Emocionalnu hladnoću* (Lilienfeld i Fowler, 2006).

Još jedan noviji model psihopatije, Trijerarhijski model Patrika i saradnika (Patrick, Fowles, i Kruger, 2009), takođe izdvaja tri ključna faktora psihopatije: *Smelost*, *Zlobu* i *Dezinhibiciju*, pri čemu naglašava *Smelost* kao važan aspekt psihopatije, koji je kod Hejra zanemaren a u Lilienfeldovom modelu prepoznat kao *Neustrašiva dominantnost*.

Rasprava o jednodimenzionalnosti psihopatije

Shvatanje sadržaja konstrukta psihopatije umnogome je određeno njegovom operacionalizacijom, te je stoga celokupan fenomen psihopatije teško razdvojiti od sadržaja instrumenta koji je stvoren sa intencijom da ga izmeri (Mededović, 2015). S početkom Hejrovih psihometrijskih studija i kroz razvoj sada dominantnog instrumenta (Psychopathy checklist – Revised, PCL-R), psihopatiji se pristupalo kao jednodimenzionalnom konstrukt koji se ispoljava kroz uže dispozicije u sferi ličnosti i životnog stila (Hare, 1991, 2003). U Hejrovoj operacionalizaciji psihopatije, instrumentu PCL (Hare, 1980), unidimenzionalnost se ogledala i u njegovom odabiru indikatora, a ne samo u teorijskoj pretpostavci. Najpodesniji indikatori, odnosno oni koji su ostavljeni u instrumentu nakon početnih provera, bili su oni koji su međusobno

dobro korelirali. Kasnijim proverama, uz pomoć teorije stavskog odgovora (engl. Item response theory) i modeliranjem pomoću strukturalnih jednačina (Bolt, Hare, Vitale, i Newman, 2004; Neumann, Hare, i Newman, 2007) Hejr i saradnici su empirijski podrobno proverili i potvrdili unidimenzionalnost psihopatije na način na koji su je oni konceptualizovali i operacionalizovali.

Ono što najviše razlikuje alternativne modele Patrika i Lilienfelda naspram dominantnog Hejrovog modela jeste viđenje psihopatije ne kao jedinstvenog konstrukta, već kao konstrukta čiji se karakteristični načini ispoljavanja mogu proučavati, konceptualizovati i meriti odvojeno. Hejr psihopatiju određuje kao bihevioralni sindrom, odnosno klaster koreliranih simptoma, budući da postoji pozitivna korelacija između svih faktora iz njegovog modela (Hare i Neumann, 2008). Takvo određenje ide uz pretpostavku o unidimenzionalnom konstrukt psihopatije (barem na višem latentnom nivou). S druge strane, u Lilienfeldovom modelu interkorelacije tri faktora pokazuju da su faktori *Samousmerena impulsivnost* i *Neustrašiva dominantnost* međusobno nekorelirani, dok faktor *Emocionalna hladnoća* ima samo niske pozitivne korelacije s njima (Marcus, Fulton, i Edens, 2013). Lilienfeld stoga predlaže tumačenje psihopatije kao sklopa (engl. *compound*) crta različite etiologije koje su međusobno većinski ili potpuno nekorelirane (Lilienfeld, 2013).

Hejr i saradnici dvojako kritikuju Lilienfeldov zaključak (Neumann, Uziel, Crombez, i Hare, 2013). Prvo, dovode u pitanje validnost PPI faktora *Neustrašiva dominantnost* jer je skorašnja metaanaliza (Miller i Lynam, 2012) pokazala da ta crta ima neuobičajene povezanosti u nomološkoj mreži psihopatije, dok su povezanosti *Samousmerene impulsivnosti* slične onima koje pokazuju i druge operacionalizacije psihopatskih crta. Drugo, oni navode podatke o različitim interkorelacijama PPI faktora na kriminalnoj populaciji u odnosu na nekriminalnu populaciju, što može ukazivati na postojanje drugih faktora koji maskiraju psihopatske crte u različitim populacijama (Neumann i sar., 2013).

Drugi alternativni model psihopatije, Trijerarhijski, takođe proširuje shvaćanje psihopatije naglašavajući nove indikatore. Trijerarhijski model psihopatije obuhvata faktore: *Zloba*, *Dezinhibicijai* i *Smelost*. Ipak, pokazalo se da faktor *Smelost* (faktor koji nastaje iz faktora *Neustrašive dominantnosti* iz Lilienfeldovog modela) ne pokazuje očekivane korelacije s konstruktima koji su bliski psihopatiji, kao ni korelacije sa ostala dva faktora iz tog modela (Gartner, Douglas, i Hart, 2016).

U skladu s nalazima iznetim u prethodnoj raspravi, psihopatiji će u ovom radu biti pristupljeno po uzoru na model (Hejrov), kao suštinski unidimenzionalnom fenomenu koji se ispoljava kroz sindrom više bihevioralnih crta.

Rasprava o antisocijalnom ponašanju u psihopatiji

Najčešće neslaganje oko sadržaja pojma psihopatije iz Hejrovog dominantnog modela jeste pitanje uključivanja antisocijalnog ponašanja (raznovrsnost kriminalnih radnji, maloletnička delinkvencija, problemi ponašanja, recidivizam). Prema Hejru, antisocijalno ponašanje je neizostavan deo psihopatije (Hare i Neumann, 2005; Hare i Neumann, 2008). Kuk i Miši, s druge strane, odbacuju faktor antisocijalnog ponašanja kao sržnu karakteristiku psihopatije, već ga tretiraju kao mogući korelat ili bihejvioralni ishod (Cooke i Michie, 2001). Do takvog stava dolaze proveravajući fitovanje modela bez stavki koje se odnose na antisocijalno ponašanje u PCL-R instrumentu. Kuk i Miši utvrđuju da podacima bolje fituje model kojim su izdvojena tri faktora: *Manipulativnost*, *Površan afekat* i *Impulsivnost*. Hejr i Nojman (2003) na kritiku Kuka i Mišija odgovaraju pokazujući drugačiji ishod analize sa uključivanjem svih stavki iz prvobitnog instrumenta. Podacima u tom slučaju najbolje fituje model koji uključuje sva četiri faktora PCL-R instrumenta. Hejrov model na taj način dobija dodatno potkrepljenje za svoj status.

Ciljevi istraživanja

Uzevši u obzir razlike u pomenutim operacionalizacijama, konceptualizacijama, pa tako i među modelima psihopatije, cilj ovog rada bio je konstrukcija i validacija nove, sveobuhvatnije mere psihopatije koja bi u obzir uzela gledišta različitih autora, a samim tim bi potencijalno imala i veću prediktivnu moć. Autori ovog rada pribegli su strategiji konstrukcije koja bi omogućila sveobuhvatniji pristup konstruktu psihopatije. Pretpostavka autora je da će zbog velikog broja indikatora upitnik imati multidimenzionalnu strukturu i zbog toga je nazvan – Multifacetni inventar za samoprocenu psihopatije. Trenutno ne postoji standardizovan test za samoprocenu psihopatije koji je razvijen na našem govornom području, te autori smatraju potrebnom konstrukciju i validaciju takvog instrumenta. Takođe, za instrumente samoprocene psihopatije SRP i PPI plaćaju se prava za njihovo zadavanje, te je stoga konstruisanje instrumenta koji je u javnom domenu i slobodan za korišćenje važno i za istraživače i za praktičare.

Studija 1

Konstrukcija instrumenta

Odabir indikatora psihopatije. Pri konstrukciji instrumenta MISP u obzir je uzeto više različitih modela psihopatije. U skladu s različitim konceptualizacijama psihopatije kroz istoriju izučavanja tog konstrukta, mogu se uočiti dve dominantne struje tumačenja. Prva potiče još od Kleklijevih kliničkih

uvida i opservacija kroz koje je psihopatija predstavljena preko karakteristika kao što su neustrašivost, površan šarm, socijabilnost i interpersonalna dominantnost (Cleckley, 1941; 1976; Karpman, 1941; Lykken, 1995). Takvo gledište proteže se i u opisima iz starijih verzija DSM-a (I, II verzije) kao i u Lilienfeldovim faktorima (*Samousmerena impulsivnost, Neustrašiva dominantnost, Emocionalna hladnoća*). Drugačije tumačenje psihopatije kao bezosećajne, predatorske i kriminalne može se uočiti u Hejrovim faktorima kao i u DSM III/IV. Alternativno rešenje predlažu Patrik i saradnici koji psihopatiju opisuju kroz tri faktora (*Zloba, Smelost i Dezinhibicija*) i izjednačavaju je s hroničnom dezinhibicijom koju prati emocionalna otuđenost (Patrick i sar., 2009). U literaturi do sada nisu sveobuhvatno uzeti u obzir indikatori koji se na različite načine uključuju u modele. U ovoj studiji cilj je bio konstruisati instrument koji obuhvata različite aspekte psihopatije koje je Klekli opisao na osnovu svog kliničkog rada (Cleckley, 1976)², zatim indikatore već pomenu-tog dominantnog modela psihopatije danas (Hare, 2003), kao i alternativnog modela Patrika i saradnika (Patrick i sar., 2009). Indikatori testa MISP podeljeni su u domene afektivnih, interpersonalnih i bihevioralnih disfunkcija, s posebnim osvrtom na antisocijalno ponašanje i promiskuitet u okviru bihevioralnih disfunkcija.

Afektivne disfunkcije. Jedna od centralnih karakteristika psihopatije, koju je još Klekli navodio u svojim opservacijama, jeste afektivna disfunkcija koja se takođe nalazi i u Hejrovom prvom faktoru i delom je obuhvaćena faktorom *Zlobe* u modelu Patrika i saradnika. Za potrebe konstrukcije ovog instrumenta, ta karakteristika predstavljena je preko dva indikatora: *Odsustvo krivice/kajanja, savesti i empatije* koje se odlikuje nedostatkom brige za posledice sopstvenog ponašanja i nemogućnošću doživljavanja i reagovanja na tuđe emocije, kao i *Emotivni deficit* u bihevioralnom domenu i domenu ličnosti, a ogleda se kroz slabo doživljavanje i slabe ekspresije emocija.

Interpersonalne disfunkcije. Još jedna karakteristika psihopatije jeste deficit u interpersonalnim odnosima, koji se izdvaja u prvom Hejrovom faktoru i manjim delom se uočava u faktoru *Smelosti* u modelu Patrika i saradnika. S ciljem konstruisanja ovog instrumenta ta karakteristika opisana je indikatorima *Manipulativnost i patološko laganje* (prevrtljivost, persuazivnost, upravljanje drugima zarad sopstvene koristi) i *Pretencioznost i dominacija* (veličanje sopstvene vrednosti, potreba da se bude iznad drugih, osećaj superiornosti).

2 Klekli navodi sledeće odlike psihopatije: 1. Površan šarm i očuvana inteligencija, 2. Odsustvo znakova iracionalnog mišljenja, 3. Odsustvo nervoze i psihoneurotskih manifestacija, 4. Nepouzdanost, 5. Nepoverljivost i neiskrenost, 6. Neosećanje krivice i srama, 7. Antisocijalna ponašanja, 8. Patološki egocentrizam i nesposobnost za ljubav, 9. Osiromašene afektivne reakcije, 10. Nedostatak uvida u svoje i tuđe misli i osećanja, 11. Siromašni socijalni odnosi, 12. Nesposobnost držanja do bilo kog životnog plana, 13. Nepostojanje samoubilačkih tendencija, 14. Ekscentrična ponašanja, 15. Promiskuitetnost, 16. Loše prosuđivanje i učenje na osnovu iskustva,

Bihevioralne disfunkcije. Po ugledu na Hejrov drugi faktor (Hare, 2003) i faktore *Dezinhibicije* i *Smelosti* iz TriPM modela (Patrick i sar., 2009) za opis bihevioralnih disfunkcija izdvojeni su indikatori *Impulsivnost* i *neodgovornost* (neobuzdani životni stil, slaba kontrola ponašanja, trenutno zadovoljenje motiva, nemogućnost pravljenja realnih dugoročnih planova, zanemarivanje obaveza), *Sklonost ka riziku* (potraga za uzbuđenjem, nizak nivo tolerancije) i *Parazitski životni stil* (eksploataisanje, zavisnost od drugih).

Antisocijalno ponašanje. U test su uvršćeni indikatori *Kršenje pravila* (antisocijalno i nasilno ponašanje) i *Agresivno ponašanje* (proaktivna i reaktivna agresija) kako bi se doprinelo rešavanju dileme o faktoru antisocijalnog ponašanja kao sržnoj karakteristici psihopatije. Antisocijalno ponašanje razdvojeno je na indikatore *Kršenje pravila* i *Agresivno ponašanje*, s obzirom na to da Hejr za taj faktor smatra neophodnim izvršavanje kriminalnih radnji (Hare, 2003), dok Patrik i saradnici naglašavaju da je samo agresivno ponašanje dovoljno dobar indikator (Patrick i sar., 2009). U skladu s nalazima o značajnim korelacijama agresivnosti i Hejrovih faktora (Hare, 2003), *Agresivno ponašanje* je uvršćeno kao jedan od indikatora prilikom konstrukcije MISP instrumenta, kako bi se utvrdio doprinos agresivnosti u konstituisanju tog konstrukta. Takođe, agresivnost se izdvaja u faktoru *Smelosti* u TriPM modelu (Patrick i sar., 2009), dok se za prisustvo kriminalnih radnji pokazuje da nije nužno za (samo)procenu psihopatije (Mathieu, Neumann, Babiak, i Hare, 2015).

Promiskuitet. U test je uvršćen i indikator *Promiskuitet* (često menjanje partnera i površni intimni odnosi). Promiskuitetno ponašanje se, po Hejrovom modelu, ne ubraja ni u jedan od četiri faktora psihopatije, ali se pokazuje kao dobar indikator u proceni tog konstrukta (Hare i Neumann, 2008), a razrađen je u Kleklijevim opisima (Cleckley, 1976). Dodatni razlog da se taj indikator uvrsti u konstrukciji testa jesu pokazane korelacije psihopatije sa indikatorima brze seksualne strategije (veliki broj partnera, kraće veze i niža emotivna investiranost) (Harris, Rice, Hilton, Lalumière, i Quinsey, 2007).

Produkcija stavki. Prilikom konstrukcije instrumenta pažnja je posvećena merenju psihopatskih crta u opštoj populaciji, budući da se na psihopatiju danas gleda kao na kontinualni fenomen. Stavke su konstruisane tako da se predmeti njihovog merenja mogu pronaći u svakodnevnom iskustvu ispitanika. Pored toga, izbegavane su ekstremne stavke koje bi bile diskriminativne samo za pripadnike kriminalne populacije. Korišćen je jednostavan jezik pri formulaciji stavki i izbegavane su duple negacije. Korišćene su narodne poslovice koje su u široj upotrebi u opštoj populaciji, jer je pretpostavka da je njihovo univerzalno značenje uglavnom poznato.

Metod

Instrument

Pilotni inventar sadržao je 100 stavki, od kojih je 50 bilo pozitivno formulirano, a 50 negativno. Svaki indikator je imao podjednak broj stavki (10), također balansiranih (5 pozitivnih i 5 negativnih). Test je konstruiran u obliku za samoprocenu i stavke su formulirane u obliku tvrdnji. Za sve tvrdnje korišćena je petostepena skala Likertovog tipa gde 1 označava da se ispitanik uopšte ne slaže s tvrdnjom ili da se stavka nimalo ne odnosi na njega, a 5 znači da se ispitanik u potpunosti slaže s tvrdnjom ili da se tvrdnja u potpunosti odnosi na njega.

Uzorak i procedura

Uzorak je bio prigodan i činilo ga je 554 ispitanika (68,1% ženskog pola) prosečnog uzrasta 21,14 godina, raspona od 16 do 51 godine ($Sd=4.48$). Inventar je distribuiran putem društvene mreže Fejsbuk, a ispitanici su mu pristupali na onlajn platformi za prikupljanje podataka Google Forms. Ispitanicima je najpre nagoveštena svrha testiranja i ukoliko su dali informisanu saglasnost o korišćenju njihovih podataka, usledilo je uputstvo a zatim i glavni deo upitnika. Nakon uputstva za popunjavanje i pitanja o demografskim karakteristikama (pol i uzrast), ispitanici su se susreli s pilot verzijom inventara. Za popunjavanje upitnika ispitanicima je bilo potrebno oko 15 minuta.

Analitička strategija

U ovoj studiji su pre svega bili utvrđeni deskriptivni statistički pokazatelji testa – raspon, aritmetička sredina i standardna devijacija. U analizama je bio korišćen ukupan skor na testu, što je u skladu s početnom pretpostavkom o unidimensionalnosti fenomena. Takođe, prethodna istraživanja u kojima je psihopatija izmerena ukupnim skorom (npr., Williams, Nathanson, i Paulhus, 2010) pokazuju korisnost te mere pri prikazu i tumačenju rezultata ispitanika. Distribucija totalnog skora testa ispitana je uvidom u standardizovani skjunis i kurtozis, kao i uvidom u rezultate Kolmogorov–Smirnovljevog testa. Za totalni skor su takođe utvrđene i metrijske karakteristike – pouzdanost, reprezentativnost i homogenost. Nakon ovoga pristupilo se izbacivanju loših ajtema iz testa. IRT (*Item Response Theory*) analiza i podaci dobijeni pomoću programa za analizu metrijskih karakteristika kompozitnih mernih instrumenata RTT10G (Knežević i Momirović, 1996) kombinovano su korišćeni pri izbacivanju loših ajtema. Jednparametarska IRT analiza je odrađena na totalnom skor i ajtemi su izbačeni ukoliko su za ispitanike bili previše teški ili previše laki prema mapi (da li je ovako smislenije?) ispitanika i stavki, kao i ukoliko su imali misfit koji

nije u dozvoljenim granicama. Takođe, na osnovu podataka RTT10G programa izbačene su stavke koje su imale lošu reprezentativnost, pouzdanost i valjanost. Nakon izbacivanja loših ajtema, na instrumentu od 50 stavki još jednom su utvrđene deskriptivne i metrijske karakteristike.

Rezultati

Deskriptivna analiza

Deskriptivna statistička analiza pokazuje da je empirijski raspon skrova (129–399) uži od teorijskog (100–500) i da su empirijski bolje pokriveno vrednosti na nižem delu teorijskog raspona. Empirijska aritmetička sredina (215,64) manja je od očekivane (300).

Standardizovani skjunis ($zSk=7.70$) i kurtozis ($zKu=4.57$) značajno odstupaju od normale, što pokazuje i značajnost Kolmogorov–Smirnovljevog testa ($p<.01$). Distribucija je pozitivno asimetrična i leptokurtična. Ovakvo odstupanje distribucije od normalnosti može se objasniti time da je zastupljenost psihopatskih crta u opštoj populaciji svakako manja (Hare, Hart, i Harpur, 1991).

Metrijske karakteristike instrumenta

Podaci su dalje analizirani u SPSS-u pomoću makroa za analizu metrijskih karakteristika RTT10G. Rezultati te analize pokazuju da je pouzdanost pilotverzije testa visoka ($\alpha=.93$), kao i Kajzer–Majer–Olkinova mera reprezentativnosti ($KMO=.96$). Knežević–Momirovićeva mera homogenosti instrumenta (učestće varijanse prve glavne komponente u varijansi svih glavnih komponenti čija je pouzdanost veća od 0) umereno je visoka ($H5=.46$). Taj nalaz navodi na pretpostavku da tako operacionalizovan konstrukt psihopatije može biti višedimenzionalan, što je naknadno ispitano u Studiji 2. Vrednosti reprezentativnosti stavki su većinom preko .90, a kreću se u rasponu .69 – .99. Pouzdanost stavki se kreće između .30 i .70, pri čemu je većina stavki u rasponu između .30 i .60, što je zadovoljavajuće za pojedinačne stavke. Većina stavki u Hotelingovom (H) i Bartovom (B) prostoru imaju valjanost veću od .30, što znači da većina stavki korelira sa prvom glavnom komponentom (H) i sumacionim skorom (B). Raspon za Hotelingov prostor je .05–.64, a za Bartov .07–.62.

IRT analiza

Podaci su obrađeni jednoparametarskom IRT analizom prema Rašovom modelu u programu Winsteps (Wang i Chen, 2005). Na mapi ispitanika i stavki (Prilog 1) aritmetička sredina stavki veća je od aritmetičke sredine ispitanika, što znači da je većina ispitanika birala odgovore koji označavaju niži

nivo prisustva psihopatskih karakteristika. Na osnovu toga možemo zaključiti da su ajtemi bili teški za naše ispitanike, što je dovelo i do pozitivno asimetrične distribucije skorova.

Proces izbacivanja stavki

U procesu izbacivanja stavki kombinovani su različiti kriterijumi. Na osnovu mape ispitanika i stavki izbačene su dve stavke (2 i 32) koje su za ispitanike bile previše teške, s obzirom da su bile daleko iznad aritmetičke sredine ispitanika. Prema IRT analizi, izbačene su sve stavke s prosečnim neponderisanim misfitom izvan raspona .7 – 1.3 (Ataei, Mahmud, i Khalid, 2014). Prema RTT10G ispisima, u finalnu verziju nisu ušle stavke s reprezentativnošću manjom od .90. Kriterijumi valjanosti u Hotelingovom i Bartovom prostoru (H i B) za sve indikatore su bili .30, pri čemu je veliki broj stavki koje su ušle u novi test prešao i vrednosti od .40, .50 i .60. Za indikatore *Agresivnost*, *Manipulativnost* i *patološko laganje* i *Promiskuitet* kriterijum za pouzdanost je bio .50, budući da su sve stavke na ta tri indikatora imale pouzdanost veću od pomenute vrednosti. Za sve ostale indikatore kriterijum pouzdanosti je bio .40. Posebna strategija isključivanja ajtema iz testa korišćena je u slučaju stavki čija je pouzdanost neposredno ispod granice, ali imaju više vrednosti H i B. Takve stavke su birane pre onih stavki koje imaju zadovoljavajuću pouzdanost blizu granice, ali niže vrednosti H i B. Broj stavki je sveden na 50, po 5 za svaki indikator, i zatim su ponovljenje sve analize na toj verziji testa. U kontekstu dobijenih metrijskih karakteristika odlučeno je da je pet stavki po indikatoru optimalan broj, jer zadržavanje više od 50 stavki ne poboljšava metrijske karakteristike testa. Ostavljen je jednak broj stavki po indikatoru jer ne postoji teorijska osnova zbog koje bi se moglo pretpostaviti zašto bi jedan indikator nosio veći deo varijanse u odnosu na ostale.

Deskriptivna analiza i analiza metrijskih karakteristika nakon izbacivanja stavki

Empirijski raspon skorova (57–213) i nakon isključivanja stavki uži je od teorijskog (50–250), a vrednosti na nižem delu raspona su i u tom stadijumu analize bolje pokrivena. Empirijska pokrivenost se poboljšala u odnosu na pilot-instrument. Aritmetička sredina (105,83) je niža od očekivane (150). Standardizovani skjunis ($zSk=7.23$) i kurtosis ($zKu=3.24$) ostali su značajno visoki, a i Kolmogorov–Smirnovljev test je značajan ($p<.01$). Distribucija i nakon izmena ostaje pozitivno asimetrična i leptokurtična.

Analize sprovedene pomoću programa RTT10G na izmenjenom testu pokazuju da se pouzdanost blago smanjila ($\alpha=.91$), što je najverovatnije posledica smanjenja ukupnog broja stavki. Reprezentativnost testa je ostala visoka

(KMO = .96). Kao posledica izbacivanja ajtema koji su imali nisku korelaciju s prvom glavnom komponentom i sumacionim skorom, homogenost se poboljšala ($H5 = .54$).

Diskusija Studije 1

U Studiji 1 konstruisan je inventar za samoprocenu psihopatije od 10 indikatora koji su brojali ukupno 100 ajtema. Nakon pilotiranja tog instrumenta, urađena je deskriptivna analiza testa i proverene su metrijske karakteristike. Na osnovu podataka o misfitu stavki, diskriminativnosti, težini, pouzdanosti i valjanosti stavki, izbačeno je 50 ajtema iz pilot-verzije inventara. Verzija instrumenta nakon pilot- studije (Prilog 2) jeste instrument za samoprocenu psihopatije koji se sastoji od 50 stavki i to 30 pozitivnih i 20 inverznih. Metrijske karakteristike (pouzdanost, reprezentativnost i homogenost) te verzije su zadovoljavajuće, što opravdava način konstrukcije stavki i njihovog odabira nakon pilot-studije.

Može se zaključiti da su se merne karakteristike testa popravile nakon izbacivanja lošijih stavki. Pouzdanost se blago smanjila s obzirom na to da je polovina stavki izbačena, reprezentativnost je ostala ista, a homogenost se povećala. Distribucija je ostala pozitivno asimetrična i leptokurtična. S obzirom na to da su sve do sada pomenute analize rađene na ukupnom skorom testa, u Studiji 2 je validiran test i ispitana je dimenzionalnost tako operacionalizovane psihopatije.

Studija 2

Cilj istraživanja

U Studiji 2 pristupljeno je validaciji instrumenta MISP nakon redukovanja stavki. Cilj Studije 2 bio je provera opštih metrijskih karakteristika instrumenta, faktorske strukture testa, konstrukta, konvergentne i dijagnostičke valjanosti konstruisanog testa preko baterije zadanih testova koji mere isti konstrukt (SRP-III), srodni konstrukt (MACH-IV) i opšte crte ličnosti (HEXACO-60).

Metod

Uzorak i procedura

Uzorak u ovom istraživanju bio je prigodan i činilo ga je ukupno 307 učenika. Od toga, 232 učesnika bila su iz tri srednje škole (51,7% ženskog pola) prosečnog uzrasta 18,5 godina, uzrasta od 18 do 19 godina ($Sd=0.354$). Testovi su zadavani u papir-olovka formi. Na osnovu nalaza prethodnih istraživa-

nja (Bugbee, 1996; Grieve i Hayes 2016) nije bilo razloga da se očekuje da bi promena forme testiranja u odnosu na prvu studiju – sa onlajn upitnika na papir-olovka formu – mogla značajno uticati na rezultate. Testiranje je sprovedeno u Trećoj beogradskoj gimnaziji, Devetoj gimnaziji „Mihailo Petrović Alas” i „Srednjoj školi Barajevo”. Popunjavanje je trajalo između 30 i 45 minuta. Testovi su popunjavani tokom školskih časova (posebno planiranih za učešće u istraživanju). Testovi su zadavani uz uputstvo da su u pitanju četiri testa ličnosti, pri čemu je ispitanicima rečeno da je njihov zadatak da na skali od 1 do 5 ocene koliko se slažu sa svakom od tvrdnji na testovima koje popunjavaju. Ispitanicima je naglašeno da je testiranje anonimno i da mogu u bilo kom trenutku da odustanu od njega. Svi ispitanici popunjavali su testove istim redosledom (MISP, SRP-III, MACH-IV, HEXACO-60).

Instrumenti

MISP je naziv instrumenta koji se u ovom radu validira. Zadavana verzija sastoji se od 50 stavki, a odgovori se daju na petostepenoj Likertovoj skali. U ovoj studiji instrument poseduje visoku pouzdanost ($\alpha=.92$).

SRP-III (Williams et al., 2003), instrument za samoprocenu psihopatskih crta, sastoji se od 64 stavke sa petostepenom skalom Likertovog tipa. Stavke su podeljene u četiri supskale (sa po 16 stavki) koje mere četiri faktora psihopatije i za svaku supskalu se računa poseban skor. Skale su: Interpersonalna manipulacija ($\alpha=.83$), Površni afekat ($\alpha=.65$), Neobuzdani životni stil ($\alpha=.78$) i Antisocijalno ponašanje ($\alpha=.78$). Skorovi se računaju za svaki faktor posebno (Williams i sar., 2003). U istraživanju je korišćena verzija koja je prevedena na srpski jezik i validirana (Međedović i Petrović, 2015).

HEXACO-60 (Ashton & Lee, 2009), skraćena verzija testa ličnosti HEXACO, sastoji se od 60 stavki. Test meri šest dimenzija ličnosti i za svaku dimenziju ima skalu sa po deset stavki koje reprezentuju facete svake dimenzije iz duže verzije testa: Poštenje/Skromnost ($\alpha=.76$), Emocionalnost ($\alpha=.74$), Ekstraverzija ($\alpha=.72$), Saradljivost ($\alpha=.71$), Savesnost ($\alpha=.74$) i Otvorenost za iskustva ($\alpha=.70$) (Ashton i Lee, 2008). Odgovori se daju na petostepenoj skali Likertovog tipa i skor se računa za svaku facetu posebno. U istraživanju je korišćena validirana verzija koja je prevedena na srpski jezik (Međedović, Čolović, Dinić, i Smederevac, 2019).

MACH-IV (Christie & Geis, 1970), instrument samoprocene od 27 ajtema, meri jednodimenzionalni konstrukt makijavelizma. Odgovori na stavke se daju na petostepenoj skali Likertovog tipa i računa se sumarni skor. Pouzdanost skale je pokazana kao zadovoljavajuća ($\alpha=.75$) (Jones i Paulhus, 2011). U ovom istraživanju korišćena je verzija instrumenta na srpskom jeziku (Međedović i Petrović, 2015).

Analitička strategija

Urađena je faktorska analiza u cilju provere konstrukt valjanosti instrumenta. Sprovedena je eksploratorna faktorska analiza višeg reda, pri čemu je, na osnovu analitičke strategije Studije 1, očekivano da će faktori prvog reda konvergirati u jednu latentnu dimenziju. Nakon uviđanja faktorske strukture na osnovu Hornovog paralel-kriterijuma za određivanja broja faktora, utvrđeni su deskriptivni statistički pokazatelji i metrijske karakteristike testa. Izbačene su stavke koje nisu imale dovoljno visoka zasićenja na zadržanim faktorima i one su bile odstranjene pre nego što su se izračunali skorovi na dobijenim faktorima. Konstrukt valjanosti takođe je ispitivan korelacijom prosečnih skorova na faktorima testa MISP s faktorima testa koji meri isti konstrukt SRP-III (Self-report psychopathy scale III; Williams, Nathanson, i Paulhus, 2003). Konvergentna valjanost proverena je korelacijom testa MISP s testom makijavelizma (MACH-IV) s kojim je očekivana umereno visoka korelacija zbog toga što SRP-III korelira sa MACH-IV testom ($r=.58$) (Williams i sar., 2003). Konvergentna valjanost je ispitana zajedničkom faktorskom analizom faktora našeg testa s dimenzijama iz HEXACO modela. U predviđanju opšteg skora psihopatije merene SRP-III skalom, kao najbolji prediktori iz HEXACO modela izdvajaju se crte: *Poštenje/Skromnost* (-.62), *Emocionalnost* (-.47), *Savesnost* (-.21) i *Saradljivost* (-.12) (de Vries, Lee, i Ashton, 2008). Zbog tih nalaza očekivalo se da će faktori psihopatije graditi latentne dimenzije upravo sa ovim crtama ličnosti u njihovom zajedničkom prostoru. Dijagnostička valjanost proverena je ispitivanjem polnih razlika u faktorskim skorovima MISP testa, s obzirom da muškarci postižu više skorove od žena kada se psihopatija meri instrumentima samoprocene (Miller, Watts, i Jones, 2011).

Rezultati

Konstrukt valjanost – faktorska analiza

Najpre su nedostajuće vrednosti (0,42% na celom testu) u odgovorima popunjene aritmetičkim sredinama svake stavke na osnovu prosečnog odgovora svih ispitanika. Zatim su skorovi, za koje se pokazalo da nemaju normalnu distribuciju, normalizovani Blumovom transformacijom. U programu za faktorsku analizu podataka FACTOR (Timmerman i Lorenzo-Seva, 2011) izvršena je optimalna implementacija Hornove paralelne analize na normalizovanim skorovima testa MISP. Pri paralelnoj analizi korišćena je analiza glavnih komponenti kao metoda ekstrakcije. Kriterijumom 95. percentila u paralelnoj analizi za utvrđivanje broja faktora pokazano je da šest faktora poseduje veću

svojevrednost od 95. percentila svojevrednosti nasumično generisanih paralelnih faktora. Kriterijum 95. percentila pokazao se kao bolji za određivanje broja faktora u odnosu na druge kriterijume u paralelnoj analizi (Subotić, 2013). Matrica sklopa nalazi se u Prilogu 3.

Faktorska analiza je na osnovu rezultata paralelne analize sprovedena na fiksiranih šest faktora. Za ekstrakciju je korišćena analiza prve glavne komponente i izvršena je kosa Promax rotacija kako bi se očuvao prirodni odnos između faktora. Izdvojeni faktori su:

- 1) *Manipulativnost* (objašnjava 18,9% varijanse; $\alpha = .75$, KMO = .86, H5 = .75) opisana preko manipulativne eksploatacije drugih zarad postizanja sopstvenih ciljeva
- 2) *Grandioznost* (5,7%; $\alpha = .78$, KMO = .90, H5 = .70) sadrži stavke koje opisuju dominantnost i pretencioznost
- 3) *Površne partnerske veze* (5,3%; $\alpha = .75$, KMO = .90, H5 = 1) sadrži stavke koje opisuju promiskuitetno ponašanje i nezainteresovanost prema ostvarivanju dubljih emotivnih veza
- 4) *Nasilnost* (4,3%; $\alpha = .78$, KMO = .90, H5 = 1) opisuje nasilno ponašanje i potrebu za primenom sile
- 5) *Dezinhibicija* (4,1%; $\alpha = .70$, KMO = .75, H5 = .68) odlikuje se impulzivnim ponašanjem i sklonošću ka riziku sa izostankom straha od moguće kazne
- 6) *Bezosećajnost* (3,3%; $\alpha = .64$, KMO = .71, H5 = .68) karakteriše se nedostatkom osećaja krivice, empatije i savesti

Uvidom u zasićenja pojedinačnih faktora (kriterijum da zasićenja ne budu niža od .40), ustanovljeno je da deset stavki ne potpada pod šest dobijenih faktora, zbog čega je odlučeno da one budu izbačene iz finalne verzije instrumenta. Sve dalje analize izvršene su na finalnoj verziji testa sa 40 preostalih ajtema (Prilog 4). Interkorelacije svih šest faktora su sistematski pozitivne i značajne (Tabela 1), osim između *Grandioznosti* i *Površnih partnerskih veza*. Urađena je faktorska analiza drugog reda nakon što su prosečni skorovi na faktorima prvog reda normalizovani. Za ekstrakciju je korišćena analiza prve glavne komponente da bi se zadržala cela varijansa i dobijen je jedan faktor čija svojevrednost objašnjava 42,899% varijanse i koja oslikava sržni konstrukt psihopatije, zbog čega je faktor drugog reda nazvan *Psihopatija*. Zasićenja na faktoru višeg reda prikazana su u Tabeli 1.

Tabela 1
Interkorelacije faktora

	Grandioznost	Površne partnerske veze	Nasilnost	Dezinhibicija	Bezosećajnost	Psihopatija
Manipulativnost	.375**	.286**	.448**	.331**	.390**	.745
Grandioznost		.101	.371**	.378**	.312**	.683
Površne partnerske veze			.178**	.245**	.355*	.669
Nasilnost				.317**	.301**	.659
Dezinhibicija					.265**	.644
Bezosećajnost						.506

** p<.01

*p<.05

Brojevi u tabeli označavaju Pirsonove koeficijente linearne korelacije, osim u poslednjoj koloni gde brojevi označavaju zasićenja varijabli na faktoru višeg reda.

Deskriptivna analiza

Na podacima je najpre urađena deskriptivna analiza, a zatim su podaci obrađeni uz pomoć programa RTT10G. Ispitane su mere za sve korišćene testove, pri čemu su u Tabeli 2 prikazane deskriptivne statistike ukupnog skora i faktorskih skorova MISP testa, a karakteristike ostalih testova u Prilogu 5. Pokazalo se da je pouzdanost ukupnog skora ($\alpha = .87$) MISP visoka, dok je homogenost ostala umerena ($H5 = .55$). Pošto je faktorska analiza višeg reda pokazala da se izdvaja jedinstven faktor drugog reda, kao i da je homogenost svih faktora visoka, zaključujemo da umerena homogenost testa ne predstavlja problem unidimenzionalnosti instrumenta. Pouzdanosti faktora su zadovoljavajuće, s obzirom na to da faktori sadrže manji broj ajtema (Tabela 2).

Na osnovu vrednosti standardizovanog skjunita koji odstupa od normalnosti i kurtosisa koji ne odstupa od normalnosti, zaključuje se da je raspodela na ukupnom skoru pozitivno asimetrična i mezokurtična, dok je Kolmogorov–Smirnovljev test (.058) na granici statističke značajnosti ($p = .05$), što upućuje na to da raspodela skorova još uvek odstupa od normalne. Raspodela svih faktora je pozitivno asimetrična i mezokurtična, dok samo faktor *Dezinhibicije* ima normalnu raspodelu (Tabela 2).

Pouzdanost testova koji su korišćeni u validaciji je zadovoljavajuća, osim pouzdanosti faktora *Površan afekat* iz SRP-III testa koja se pokazala kao lošija (Prilog 5). Homogenost svih testova ($H5$) kreće se preko 0.40, što je zadovoljavajuća mera homogenosti za testove koji mere kompozitne crte. Distribucije za koje se ispostavilo da nemaju normalnu raspodelu jesu faktor *Otvorenost za iskustva* iz HEXACO-60 inventara ličnosti kao i sva četiri faktora iz testa SRP-III (Prilog 5). U daljim analizama skorovi na tim varijablama su normalizovani.

Tabela 2
Deskriptivna statistika

	M	SD	ZSk	ZKu	Mž	Mm	t	df
MISP	2.38	0.52	1.98*	0.40	2.17	2.59	6.70**	230
Manipulativnost	2.18	0.84	3.34**	-0.62	1.93	2.44	4.86**	230
Grandioznost	2.63	0.86	2.14*	-1.63	2.39	2.89	4.66**	230
PPV	2.16	0.85	3.84**	0.02	1.94	2.40	4.22**	230
Nasilnost	2.38	0.94	3.06**	-1.04	1.99	2.79	7.05**	214.39
Dezinhibicija	2.72	0.65	1.18	0.64	2.70	2.74	0.51	230
Bezosećajnost	1.92	0.73	5.57**	-1.66	1.70	2.17	5.15**	230

**p<.01

* p<.05

Mž – aritmetička sredina u poduzorku ženskih ispitanica; Mm – aritmetička sredina na poduzorku muških ispitanika.

Dijagnostička valjanost – t-test za pol

Sa ciljem provere razlika po polu na psihopatskim crtama urađen je *t*-test na svih šest dimenzija MISP instrumenta, kao i na ukupnom skor. Razlike su dobijene na ukupnom skor i na svim faktorima, osim na faktoru *Dezinhibicije* (Tabela 2), što je potvrda da MISP uspešno diskriminiše muški i ženski pol, pri čemu muški pol na svim faktorima postiže više skorove, u skladu sa prethodnim nalazima (Miller, Watts, i Jones, 2011).

Konstrukt valjanost – SRP-III

Prilikom provere konstrukta valjanosti korelirani su faktori SRP-III testa s faktorima MISP testa. Dobijene su značajne pozitivne korelacije umerene jačine među svim faktorima. Najniže korelacije s faktorima MISP testa ima faktor *Antisocijalno ponašanje*. Takvi rezultati su očekivani s obzirom na to da su u našem testu s namerom izostavljene ili ublažene stavke koje bi taj faktor više zasitio (Tabela 3). Takođe, uočava se da faktori MISP testa najviše koreliraju s teorijski najbližim faktorima iz SRP-III testa. *Bezosećajnost* najviše korelira s *Površnim afektom*, *Dezinhibicija* s *Neobuzdanim životnim stilom*, dok *Grandioznost* i *Manipulativnost* najviše koreliraju sa *Interpersonalnom manipulativnošću*.

Konvergentna valjanost – MACH-IV

Za proveru konvergentne valjanosti ispitana je korelacija validiranog instrumenta s testom makijavelizma MACH-IV. Svi faktori MISP testa umereno koreliraju sa ukupnim skorom MACH-IV testa (Tabela 3). Najviše ko-

relacije s MACH-IV testom pokazuju *Manipulativnost i Grandioznost*. Takve korelacije su u skladu s teorijskim očekivanjima, s obzirom na to da se maki-javelizam, kao pripadnik mračne tetrade, u određenoj meri preklapa s konstruktom psihopatije (Paulhus i Williams, 2002).

Tabela 3

Korelacije faktora MISP s faktorima SRP-III i ukupnim skorom MACH-IV

	Interpersonalna manipulativnost	Površni afekat	Neobuzdani životni stil	Antisocijalno poonašanje	MACH-IV
Manipulativnost	.572**	.373**	.402**	.406**	.432**
Grandioznost	.574**	.392**	.414**	.267**	.466**
Površne partnerske veze	.270**	.448**	.329**	.227**	.142*
Nasilnost	.456**	.423**	.344**	.335**	.335**
Dezinhibicija	.401**	.294**	.713**	.240**	.294**
Bezosećajnost	.427**	.596**	.367**	.278**	.327**

**p<.01

*p<.05

Konvergentna valjanost – HEXACO-60

Urađena je faktorska analiza skorova na faktorima MISP testa sa skorovima na dimenzijama inventara ličnosti HEXACO-60. Pre svega je određen broj faktora putem optimalne implementacije Hornove paralelne analize sprovedene u programu FACTOR (Timmerman i Lorenzo-Seva, 2011). Korišćena je analiza glavnih komponenti kao metod ekstrakcije i pokazano je da se po oba kriterijuma – kriterijum aritmetičke sredine (svojtvene vrednosti faktora veće od prosečne svojtvene vrednosti nasumično generisanih faktora) i kriterijuma 95. percentila mogu izdvojiti tri faktora. Potom je u programu SPSS urađena faktorska analiza s fiksiranim brojem faktora (tri). Kao metod ekstrakcije korišćena je analiza glavnih komponenti i kosa Promax rotacija. Prvi faktor zasićen je svim faktorima MISP testa, osim *Bezosećajnosti i Površnim partnerskim vezama*, kao i dimenzijama *Poštenja, Saradljivosti i Savesnosti* iz HEXACO modela. Takav faktor se može interpretirati kao faktor generalne psihopatije koji obuhvata i crte ličnosti koje najviše koreliraju s psihopatijom. Drugi faktor je zasićen faktorom *Bezosećajnosti i Površnim partnerskim vezama* iz našeg modela, kao i *Emocionalnošću* iz HEXACO modela. Taj faktor predstavlja nisku emotivnu rezponzivnost i površan afekat. Treći faktor zasićen je samo crtama iz HEXACO modela: *Ekstraverzijom, Savesnošću i Otvorenošću za iskustva* (Tabela 4). On podseća na Digmanov Beta faktor, s tim da uključuje i crtu *Savesnosti* (Digman, 1997). Pearsonove korelacije faktora MISP testa i HEXACO crta prikazane su u prilogu (Prilog 6).

Tabela 4

Matrica sklopa zajedničke faktorske analize MISP i HEXACO faceta

	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
Poštenje	-.787		
Grandioznost	.762		
Manipulativnost	.628		
Dezinhibicija	.640		
Nasilnost	.595		
Saradljivost	-.450		
Emocionalnost		-.784	
PPV		.770	
Bezosećajnost		.696	
Ekstraverzija			.727
Savesnost	-.462		.673
Otvorenost			.468

Diskusija Studije 2

Na osnovu validacije testa MISP, može se izdvojiti šest faktora koji se u analizi višeg reda grupišu pod jedan faktor, u skladu s konceptualnom postavkom MISP testa kao unidimenzionalne konceptualizacije psihopatije. Validacija je pokazala da su karakteristike testa zadovoljavajuće i da je potrebno zadržati 40 stavki u finalnoj verziji testa (Prilog 3). Dobijena faktorska struktura razlikuje se od postojećih modela psihopatije, što se se može protumačiti kao posledica uključivanja indikatora iz više različitih modela. Sadržaj i interpretabilnost faktora u skladu su sa danas dominantnim shvatanjima tog konstrukta. Šest dobijenih faktora oslikavaju crte koje su do sada pokrivena u različitim modelima psihopatije, ali ni u jednom do sada zajedno: *Manipulativnost*, *Grandioznost*, *Površne partnerske veze*, *Nasilnost*, *Dezinhibicija* i *Bezosećajnost*.

Iako se faktor *Površni partnerski odnosi* ispoljava putem bihevioralnih pokazatelja, u osnovi njegovog ispoljavanja stoji emotivni deficit, što ide u prilog smislenosti njegovog izdvajanja prema Hejrovim nalazima, iako on nije deo Hejrovog modela. Takođe, ovaj indikator je koristio i Klekli pri opisu psihopatije. Ono što nije u skladu s Hejrovim modelom jeste izdvajanje *Nasilnost* kao posebnog faktora u MISP testu. Faktor *Nasilnost* zasićuju četiri stavke koje pripadaju indikatoru *Agresivno ponašanje* i jedan ajtem iz indikatora *Kršenje pravila*. Izdvajanje faktora *Nasilnost* u skladu je s nalazima Patrika i saradnika da je agresivnost sržni indikator psihopatije (Patrick, Fowles, i Krueger, 2009), pri čemu se nije izdvojio faktor nalik Hejrovom faktoru *Antisocijalnost*. Izdvajanje faktora *Nasilnost* u tom testu doprinosi ideji da za

merenje psihopatije nisu neophodne stavke koje mere kriminalno ili devijantno ponašanje (Mathieu, Neumann, Babiak, i Hare, 2015). *Nasilnost* takođe sa ostalim faktorima psihopatije u testu konvergira u jedinstven faktor višeg reda, što pokazuje da taj faktor značajno doprinosi sržnom konstrukt psihopatije.

Faktorska analiza je pokazala da se izdvaja faktor višeg reda koji zasićuju svi faktori nižeg reda; stoga je nazvan *Psihopatija*. Međutim, razlika u procentu objašnjenja varijanse od 13,2% između prvog i drugog faktora prvog reda ukazuje na to da prvi faktor (*Manipulativnost*) odnosi značajno više varijanse u odnosu na ostalih pet faktora. Pretpostavljamo da je takva razlika u varijansi dovela do obrazovanja jedinstvenog faktora višeg reda. Faktor višeg reda nije korišćen u daljim analizama budući da šest faktora smisleno opisuju konstrukt psihopatije. Korišćenjem jednog faktora takođe bi bilo onemogućeno fino nijansiranje u skorovima na crtama psihopatije, kao i detaljnija provera valjanosti MISP testa. Na isti način postupa se i sa skorovima na Hejrovim testovima prilikom ispitivanja nomološke mreže psihopatije. Iako je Hejr pretpostavljao unidimenzionalnost konstrukta psihopatije, njegove studije s početka proučavanja davale su stabilno faktorsko rešenje koje je razdvajalo dva faktora: široki faktor koji se odnosi na domen ličnosti i široki faktor koji se odnosi na životni stil (Harpur, Hare, i Hakstian, 1989; Hare, 1991). Budući da postoji pozitivna korelacija između tih faktora, Hejr psihopatiju određuje kao bihejvioralni sindrom, odnosno klaster koreliranih simptoma. Takvo određenje ide zajedno s pretpostavkom o unidimenzionalnom konstrukt psihopatije. Zbog svega navedenog, prilikom upotrebe MISP-a u narednim istraživanjima preporučuje se interpretiranje skorova na šest pojedinačnih faktora, a ne jedinstvenog ukupnog skora, niti skora na faktoru višeg reda.

Pokazalo se da su konvergentne valjanosti sa HEXACO-60 i MACH-IV testovima značajne i smislene. Podaci koji ukazuju na zajedničko grupisanje psihopatskih crta izdvojenih MISP testom i četiri crte iz HEXACO modela (*Poštenje, Saradljivost, Emocionalnost, Savesnost*) u skladu su s prethodnim nalazima gde se u predviđanju opšteg skora psihopatije merene SRP-III skalom kao najbolji prediktori iz HEXACO modela izdvajaju iste četiri crte (de Vries, Lee, i Ashton, 2008). Korelacije s MACH-IV testom opravdavaju pripadnost takve konceptualizacije psihopatije mračnoj tetradi (Paulhus i Williams, 2002). Korelacija sa SRP-III testom potvrđuju da taj test meri sržni aspekt konstrukta psihopatije. S obzirom da su sve korelacije s testom MACH-IV značajne i umerene, može se zaključiti da test ima dobru konvergentnu valjanost. Nešto više korelacije sa SRP-III testom dodatna su potvrda konstrukta valjanosti MISP testa. Finalna verzija testa poseduje dobre metrijske karakteristike.

Generalna diskusija

MISP se pokazao kao test sa interpretabilnom faktorskom strukturom. Psihopske crte koje se mogu opisati MISP testom jesu *Manipulativnost*, *Grandioznost*, *Površne partnerske veze*, *Nasilnost*, *Dezinhibicija* i *Bezosećajnost*. Uvođenje indikatora iz različitih modela psihopatije rezultovalo je latentnom strukturom psihopskih crta u MISP testu, koja je šira od crta koje mere test SRP-III (Williams i sar., 2003) s četiri crte, ili testovi TriPM (Patrick, 2010) i PPI (Lilienfeld i Andrews, 1996) s tri crte. U odnosu na očekivanja iz postavke prve studije, u drugoj studiji utvrđeno je da broj crta i njihova priroda podjednako naležu na sva tri modela korišćena pri odabiru indikatora testa. *Manipulativnost*, *Grandioznost* i *Bezosećajnost* prepoznate su u Hejrovom, Kleklijevom i u Patrikovom opisu psihopatije. *Dezinhibicija* je prepoznata u Patrikovom i Hejrovom modelu, *Nasilnost* je najvećim delom oslonjena na Patrikov model, dok su *Površne partnerske veze* jedan od ravnopravnih indikatora psihopatije, prema Klekliju. Takođe, u odnosu na očekivanja prve studije, umerene međusobne povezanosti šest crta i faktorska analiza drugog reda više naginju Hejrovoj konceptualizaciji psihopatije kao bihejvioralnog sindroma, nego Lilienfeldovoj konceptualizaciji kao sklopa crta (koje su međusobno većinski ili potpuno nekorelirane).

Konačna struktura MISP testa podržava interpretaciju psihopatije kao bihejvioralnog sindroma, te ne odstupa od očekivanja analitičke strategije prve studije, koja pretpostavlja unidimensionalost psihopatije. Štaviše, iza svih šest crta opisanih MISP testom stoji jedna opšta dimenzija psihopatije. Ipak, u skladu s konceptualizacijom psihopatije kao bihejvioralnog sindroma i teorijskim okvirom na koji se dobijenih šest faktora smisleno naslanja, odluka istraživača je da se rezultati ispitanika pri daljoj upotrebi MISP instrumenta interpretiraju na svih šest crta, a ne na jednoj opštoj dimenziji psihopatije.

Ograničenja MISP-a i sugestije za dalja istraživanja

Multifacetni inventar za samoprocenu psihopatije (MISP) ima dobre metrijske karakteristike i provera validnosti je pokazala da test zadovoljava kriterijume valjanog testa. Stoga, MISP bi mogao biti u upotrebi kao instrument za procenu psihopskih crta u istraživanjima na srpskom govornom području.

Jedan od glavnih nedostataka istraživanja jeste prigodan uzorak adolescenata. Pitanje je da li bi se ista latentna struktura dobila na uzorku odraslih ispitanika i opšte populacije. Takođe, nije proverena prediktivna valjanost instrumenta – u kojoj meri skor na instrumentu može da predividi konkretna ponašanja pojedinca. Instrument nije zadavan u konačnoj formi od 40 ajtema, stoga bi bilo dobro potvrditi latentnu strukturu zadavanjem finalne forme instrumenta. Konačna forma instrumenta posledica je analitičke strategije

koja je praćena od početka. Latentna struktura i forma upitnika možda bi finalno izgledale drugaćije da još u prvoj studiji nisu odbacivani indikatori pod pretpostavkom da je psihopatija unidimenzionalni konstrukt.

Smernice za buduća istraživanja jesu dodatna validacija konstruisanog instrumenta i potvrda njegove latentne strukture. Uz neophodnu replikaciju instrumenta i faktorske strukture sa uzorkom odraslih pripadnika opšte populacije i uzorkom zatvorske populacije, MISP bi mogao da se koristi i u praktićne svrhe.

Literatura

- Ashton, M. C., & Lee, K. (2009). The HEXACO-60: A short measure of the major dimensions of personality. *Journal of personality assessment*, 91(4), 340-345. <https://doi.org/10.1080/00223890902935878>
- Ataei, S., Mahmud, Z., & Khalid, M. N. (2014). Identifying potential misfit items in cognitive process of learning engineering mathematics based on Rasch model. *Journal of Physics: Conference Series*, 495 (1), 12-26. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/495/1/012026>
- Bolt, D. M., Hare, R. D., Vitale, J. E., & Newman, J. P. (2004). A multigroup item response theory analysis of the Psychopathy Checklist-Revised. *Psychological assessment*, 16(2), 155-168. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.16.2.155>
- Bugbee Jr, A. C. (1996). The equivalence of paper-and-pencil and computer-based testing. *Journal of research on computing in education*, 28(3), 282-299. <https://doi.org/10.1080/08886504.1996.10782166>
- Cleckley, H. (1976). *The mask of sanity (5th ed.)*. St. Louis, MO: Mosby.
- Cooke, D. J., & Michie, C. (2001). Refining the construct of psychopathy: towards a hierarchical model. *Psychological assessment*, 13(2), 171-188. <https://doi.org/10.1037/111040-3590.13.2.171>
- De Vries, R. E., Lee, K., & Ashton, M. C. (2008). The Dutch HEXACO Personality Inventory: Psychometric properties, self-other agreement, and relations with psychopathy among low and high acquaintanceship dyads. *Journal of Personality Assessment*, 90(2), 142-151. <https://doi.org/10.1080/00223890701845195>
- Digman, J. M. (1997). Higher order factors of the Big Five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1246-1256.
- Edens, J. F., Marcus, D. K., Lilienfeld, S.O., & Poythress, N. G. (2006). Psychopathic, not psychopath: Taxometric evidence for the dimensional structure of psychopathy. *Journal of Abnormal Psychology* 115(1), 131-144. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.115.1.131>
- Evans, L., & Tully, R. J. (2016). The Triarchic Psychopathy Measure (TriPM): Alternative to the PCL-R? *Aggression and Violent Behavior*, 27, 79-86. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.03.004>
- Gatner, D. T., Douglas, K. S., & Hart, S. D. (2016). Examining the incremental and interactive effects of boldness with meanness and disinhibition within the triarchic model of psychopathy. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 7(3), 259-268. <http://doi.org/10.1037/per0000182>

- Geis, F., & Christie, R. (1970). *Studies in Machiavellianism*. Academic Press: New York.
- Grieve, R., & Hayes, J. (2016). Employment testing online, offline, and over the phone: Implications for e-assessment. *Revista de Psicología del Trabajo y de las Organizaciones*, 32(2), 95–101. <https://doi.org/10.1016/j.rpto.2016.04.001>
- Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2011). The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 679–682. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.04.011>
- Hare, R. D. (1980). A research scale for the assessment of psychopathy in criminal populations. *Personality and individual differences*, 1(2), 111–119. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(80\)90028-8](https://doi.org/10.1016/0191-8869(80)90028-8)
- Hare, R. D., Hart, S. D., & Harpur, T. J. (1991). Psychopathy and the DSM-IV criteria for antisocial personality disorder. *Journal of Abnormal Psychology*, 100, 391–398. <https://doi.org/10.1037//0021-843X.100.3.391>
- Hare, R. D. (1991). *The Hare psychopathy checklist-revised manual*. Toronto, Ontario: Multi-Health Systems.
- Hare, R. D. (2003). *Manual for the Hare psychopathy checklist. Revised (2nd ed.)*. Toronto, Ontario: Multi-Health Systems.
- Hare, R. D., & Neumann, C. S. (2005). Structural models of psychopathy. *Current psychiatry reports*, 7(1), 57–64. <https://doi.org/10.1007/s11920-005-0026-3>
- Hare, R. D., & Neumann, C. S. (2008). Psychopathy as a clinical and empirical construct. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4, 217–246. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.3.022806.091452>
- Hare, R. D., & Neumann, C. S. (2010). The role of antisociality in the psychopathy construct: Comment on Skeem and Cooke (2010). *Psychological Assessment*, 22(2), 446–454. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0013635>
- Hare, R. D., Neumann, C. S., & Widiger, T. A. (2012). Psychopathy. In T. A. Widiger (Ed.), *The Oxford handbook of personality disorders* (pp. 4708–504). New York, NY: Oxford University Press.
- Harris, G. T., Rice, M. E., Hilton, N. Z., Lalumiere, M. L., & Quinsey, V. L. (2007). Coercive and precocious sexuality as a fundamental aspect of psychopathy. *Journal of personality disorders*, 21(1), 1–27. <https://doi.org/10.1521/pedi.2007.21.1.1>
- Harpur, T. J., & Hare, R. D. (1994). The assessment of psychopathy as a function of age. *Journal of Abnormal Psychology*, 103, 604–609. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.103.4.604>
- Karpman, B. (1941). On the need of separating psychopathy into two distinct clinical types: the symptomatic and the idiopathic. *Journal of Criminal Psychopathology*, 3, 112–137.
- Knežević, G., & Momirović, K. (1996). RTT9G i RTT10G: dva programa za analizu metrijskih karakteristika kompozitnih mernih instrumenata [RTT9G and RTT10G: Two programs for the analysis of metric properties of composite measuring instruments]. In: P. Kostić (Ed.), *Merenje u psihologiji*, 2 [Measurement in Psychology, 2] (pp. 35–56). Belgrade: Institute for Criminological and Sociological Research.

- Lilienfeld, S. O., & Andrews, B. P. (1996). Development and preliminary validation of a self-report measure of psychopathic personality traits in noncriminal populations. *Journal of Personality Assessment*, 66, 488–524. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6603_3
- Lilienfeld, S. O., & Fowler, K. A. (2006). The self-report assessment of psychopathy: Problems, pitfalls and promises. In C. J. Patrick (Ed.), *Handbook of Psychopathy* (pp.107–132). New York: The Guildford Press.
- Lilienfeld, S. O. (2013). Is psychopathy a syndrome? Commentary on Marcus, Fulton, and Edens. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 4(1), 85–86. <https://doi.org/10.1037/a0027544>
- Lykken, D. T. (1995). *The antisocial personalities*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Marcus, D. K., Fulton, J. J., & Edens, J. F. (2013). The two-factor model of psychopathic personality: Evidence from the Psychopathic Personality Inventory. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 4(1), 67–76. <https://doi.org/10.1037/a0025282>
- Mathieu, C., Neumann, C., Babiak, P., Hare, R.D. (2015). Corporate psychopathy and the full-range leadership model. *Assessment*, 22(3), 267–278. <https://doi.org/10.1177/1073191114545490>
- Mededović, J. (2015). *Nomološka mreža psihopatije*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Mededović, J., & Petrović, B. (2015). The dark tetrad: Structural properties and location in the personality space. *Journal of Individual Differences*, 36, 228–236. <https://doi.org/10.1027/1614-0001/a000179>
- Mededović, J., Čolović, P., Dinić, B. M., & Smederevac, S. (2019). The HEXACO Personality Inventory: Validation and psychometric properties in the Serbian language. *Journal of Personality Assessment*, 101, 25–31. <https://doi.org/10.1080/00223891.2017.1370426>
- Miller, J. D., Watts, A., & Jones, S. E. (2011). Does psychopathy manifest divergent relations with components of its nomological network depending on gender? *Personality and Individual Differences*, 50(5): 564–569. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.11.028>
- Miller, J. D., & Lynam, D. R. (2012). An examination of the Psychopathic Personality Inventory's nomological network: A meta-analytic review. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 3(3), 305–326. <https://doi.org/10.1037/a0024567>
- Neumann, C. S., Johansson, P. T., & Hare, R. D. (2013). The Psychopathy Checklist-Revised (PCL-R), low anxiety, and fearlessness: A structural equation modeling analysis. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 4(2), 129–137. <https://doi.org/10.1037/a0027886>
- Neumann, C. S., Uzieblo, K., Crombez, G., & Hare, R. D. (2013). Understanding the Psychopathic Personality Inventory (PPI) in terms of the unidimensionality, orthogonality, and construct validity of PPI-I and-II. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 4(1), 77 – 79. <https://doi.org/10.1037/a0027196>

- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*, 36(6), 556–563. [https://doi.org/ 10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Patrick, C. J., Fowles, D. C., & Krueger, R. F. (2009). Triarchic conceptualization of psychopathy: Developmental origins of disinhibition, boldness, and meanness. *Development and Psychopathology*, 21, 913–938. [https://doi.org/ 10.1017/S0954579409000492](https://doi.org/10.1017/S0954579409000492)
- Patrick, C. J. (2010). *Operationalizing the triarchic conceptualization of psychopathy: Preliminary description of brief scales for assessment of boldness, meanness, and disinhibition*. Unpublished manual. Department of Psychology, Florida State University, Tallahassee. Retrieved from <http://www.phenxtoolkit.org>
- Subotić, S. (2013). Pregled metoda za utvrđivanje broja faktora i komponenti (u EFA i PCA). *Primenjena psihologija*, 6(3), 203–229. [https://doi.org/ 10.19090/pp.2013.3.203-229](https://doi.org/10.19090/pp.2013.3.203-229)
- Timmerman, M. E., & Lorenzo-Seva, U. (2011). Dimensionality assessment of ordered polytomous items with parallel analysis. *Psychological Methods*, 16, 209–220. [https://doi.org/ 10.1037/a0023353](https://doi.org/10.1037/a0023353)
- Visser, B. A., Pozzebon, J. A., Bogaert, A. F., & Ashton, M. C. (2010). Psychopathy, sexual behavior, and esteem: It's different for girls. *Personality and Individual Differences*, 48(7), 833–838. [https://doi.org/ 10.1016/j.paid.2010.02.00](https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.02.00)
- Wang, W. C., & Chen, C. T. (2005). Item parameter recovery, standard error estimates, and fit statistics of the WINSTEPS program for the family of Rasch models. *Educational and Psychological Measurement*, 65(3), 376–404. [https://doi.org/ 10.1177/001316440426867](https://doi.org/10.1177/001316440426867)
- Williams, K. M., Nathanson, C., & Paulhus, D. L. (2003, August). *Structure and validity of the self-report psychopathy scale-III in normal populations*. Poster session presented at the 111th annual convention of the American Psychological Association, Toronto, Ontario, Canada. Retrieved from: http://www2.psych.ubc.ca/~dpaulhus/research/DARK_TRIAD/PRESENTATIONS/APA03_kevin_SRP_poster.pdf
- Williams, K. M., Nathanson, C., & Paulhus, D. L. (2010). Identifying and profiling scholastic cheaters: Their personality, cognitive ability, and motivation. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 16(3), 293–307. [https://doi.org/ 10.1037/a0020773](https://doi.org/10.1037/a0020773)

Construction and Validation of Multifaceted Inventory for the Self-Report of Psychopathy (MISP)

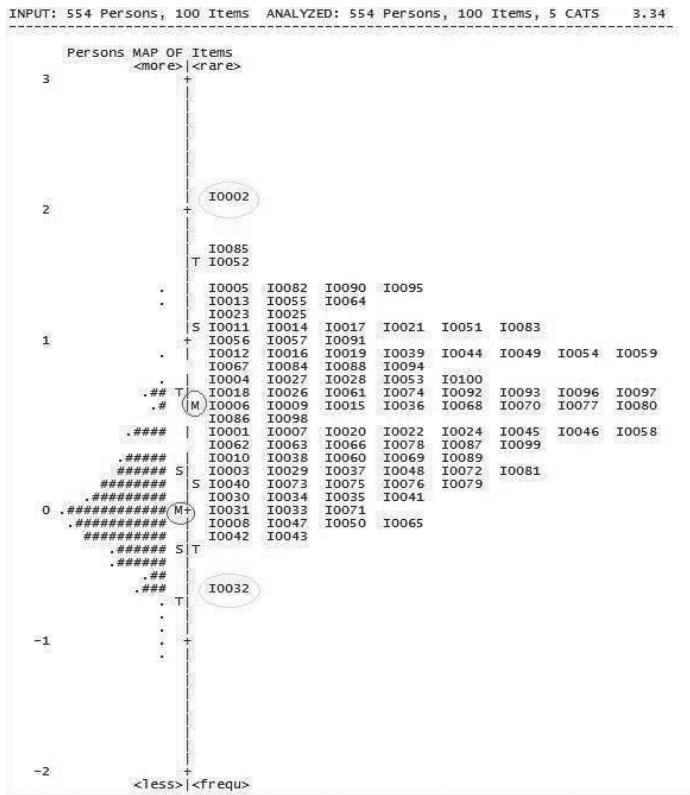
**Đorđe Cupać, Isidora Micić, Nevena Mijatović
Svetlana Pavlović, Katarina Stekić**

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

The aim of this study was to construct, evaluate psychometrically and validate the Multifaceted Inventory for the Self-Report of Psychopathy (MISP). The pilot version consisted of 100 items arranged in 10 indicators related to affective, behavioral and interpersonal deficits. After dropping items that didn't have satisfactory psychometric characteristics in the pilot study, 50 items were left. The validation study was conducted on 232 high school students (51,7 % females), age 18 to 19. After dropping more items, final version of the instrument consists of 40 items. The construct validity was examined through factor analysis. 6 factors were extracted and all of these factors have good metric characteristics. Factors were named: manipulation, grandiosity, superficial relationships, violence, disinhibition and insensibility. Also, construct validity is shown by correlations with inventory for psychopathy self-report SRP-III. Convergent validity is confirmed by association with macchiavelism test MACH-IV and personality test HEXACO. MISP also has diagnostic validity, because men on all factors other than Disinhibition have higher scores than women. The Multifaceted Inventory for the Self-Report of Psychopathy (MISP) meets the criteria of a valid test that could be used as an instrument for assessing psychopathic traits in the Serbian speaking area, with the necessary validation on the sample of adults from the general population and correctional institutions.

Key words: psychopathy, MISP, test construction, test validation

Prilog 1 IRT mapa ispitanika i stavki

Prilog 2

Instrument koji je korišćen pri validaciji

*označene inverzne stavke

Indikator	Stavke
Odsustvo krivice/kajanja, savesti i empatije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Grize me savest kada se o nekog ogrešim.* 2. Osećam se loše ako nekog povredim.* 3. Rastužim se kada vidim da životinja pati.* 4. Nikad me ne grize savest. 5. Ne bih se osećao/la krivim/om da pregazim mačku na ulici.
Emotivni deficit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja sam emotivna osoba.* 2. Ne bih mogao/la da zamislim život bez ljubavi.* 3. Samo slabići plaču. 4. Ništa me ne potresa previše. 5. Ne razumem zašto se tolika frka diže oko dece u Africi koja gladuju.
Impulsivnost i neodgovornost	<ol style="list-style-type: none"> 1. Moja parola je: tri puta meri, jednom seci.* 2. Strpljen, spašen.* 3. Svestan/na sam da ne mogu odmah imati sve što poželim.* 4. Kažem i uradim svašta u afektu. 5. Radim ono što hoću, kad ja hoću i ništa me ne može sprečiti u tome.
Sklonost ka riziku	<ol style="list-style-type: none"> 1. Klonim se opasnosti.* 2. Što je sigurno, sigurno je.* 3. Ekstremni sportovi me uzbuđuju. 4. Život bez rizika bi bio tako dosadan. 5. Volim opasnu, brzu vožnju.
Parazitski životni stil	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ne očekujem od drugih da rade moj deo posla.* 2. Iskorišćavanjem drugih se ništa dobro ne može postići.* 3. Drugi treba da rade moj posao. 4. Iskoristi druge jer će u suprotnom oni iskoristiti tebe. 5. Ne zanimaju me ljudi od kojih ne mogu da imam koristi.
Manipulativnost i patološko laganje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ne volim da manipulišem drugima.* 2. Često lažem da bih ostvario/la svoje ciljeve. 3. Ljudi veruju u ono što ja želim da veruju. 4. Kad dobiješ priliku da zavrneš nekoga zarad sopstvene koristi, to i uradi. 5. Verujem da imam moć da utičem na tuđe odluke.
Pretencioznost i dominacija	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ne mislim da sam bitniji/a od drugih.* 2. Rođeni sam vođa. 3. Znam da sam bolji/a od drugih. 4. Uvek vodim glavnu reč. 5. Moj život je vredniji od tuđih.

Kršenje pravila	<ol style="list-style-type: none">1. Ne bih ukrao/la nešto čak i da znam da me neće uhvatiti.*2. Nikad se ne bih bavio/la mutnim poslovima.*3. Pravila postoje da bi se kršila.4. Ako želim, udariću nekog bez obzira na posledice.5. Ne bi mi bio problem da primim mito.
Promiskuitet	<ol style="list-style-type: none">1. Partner/ka mi treba samo radi seksualnog zadovoljstva.*2. Prija mi da budem u ozbiljnoj vezi.*3. Često menjam partnere/ke.4. Ne treba mi ozbiljna veza.5. Duge veze su nužno dosadne.
Agresivnost	<ol style="list-style-type: none">1. Nasilje nikad nije rešenje.*2. Sve se može rešiti bez primene sile.*3. Izbegao/la bih ulazak u tuču po svaku cenu.*4. Ako ne može milom onda mora silom.5. Ne bi mi bio problem da prebijem nekoga ako bih od toga imao/la koristi.

Prilog 3
Matrica sklopa ekstrahovanih faktora MISP

Tabela 4
Matrica sklopa

	Manipul	Grand	PPV	Nasinost	Dezinhib	Bezoseć
Ne bih ukrao/la nešto čak i da znam da me neće uhvatiti.	.673					
Ne očekujem od drugih da rade moj deo posla.	.579					
Iskorišćavanjem drugih se ništa dobro ne može postići.	.550					
Ne volim da manipulišem drugima.	.540					
Kad dobiješ priliku da zavrneš nekoga zarad sopstvene koristi to i uradi.	.521					
Nikad se ne bih bavio/la mutnim poslovima.	.512					
Drugi treba da rade moj posao.	.460					
Verujem da imam moć da utičem na tuđe odluke.		.781				
Rođeni sam vođa.		.677				
Znam da sam bolji/a od drugih.		.668				
Ljudi veruju u ono što ja želim da veruju.		.636				
Moj život je vredniji od tuđih.		.627				
Uvek vodim glavnu reč.		.542				
Ne mislim da sam bitniji/a od drugih.		.505				
Prija mi da budem u ozbiljnoj vezi.			.864			
Ne treba mi ozbiljna veza.			.801			
Duge veze su nužno dosadne.			.687			
Ne bih mogao/la da zamislim život bez ljubavi.			.504			
Ja sam emotivna osoba.			.458			
Izbegao/la bih ulazak u tuču po svaku cenu.				.792		
Sve se može rešiti bez primene sile.				.744		
Ako ne može milom onda mora silom.				.704		
Nasilje nikad nije rešenje.				.615		
Ako želim, udariću nekog bez obzira na posledice.				.492		
Život bez rizika bi bio tako dosadan.					.574	

Ekstremni sportovi me uzbuđuju.	.524	
Kažem i uradim svašta u afektu.	.518	
Klonim se opasnosti.	.503	
Svestan/ svesna sam da ne mogu imati odmah sve što poželim.	.476	
Volim opasnu, brzu vožnju.	.429	
Pravila postoje da bi se kršila.	.425	
Radim ono što ja hoću, kad hoću i niko me ne može sprečiti u tome.	.420	
Strpljen, spašen.	.416	
Što je sigurno, sigurno je.	.412	
Ne bih se osećao/la krivim/om da pregazim mačku na ulici.		.658
Nikad me ne grize savest.	.627	
Rastužim se kada vidim da životinja pati.	.587	
Ništa me ne potresa previše.	.531	
Grize me savest kada se o nekog ogrešim.	.507	
Osećam se loše ako nekog povredim.	.443	

Prilog 4

Finalna verzija instrumenta MISP

Faktor	Stavka
Grandioznost	<p>Verujem da imam moć da utičem na tuđe odluke.</p> <p>Rođeni sam vođa.</p> <p>Uvek vodim glavnu reč.</p> <p>Ljudi veruju u ono što ja želim da veruju.</p> <p>Znam da sam bolji/a od drugih.</p> <p>Moj život je vredniji od drugih.</p> <p>Ne mislim da sam bitniji/bitnija od drugih.</p>
Manipulativnost	<p>Ne bih nešto ukrao/ukrala čak i da znam da me neće uhvatiti.</p> <p>Ne očekujem od drugih da rade moj deo posla.</p> <p>Iskorišćavanjem drugih se ništa dobro ne može postići.</p> <p>Ne volim da manipulišem drugima.</p> <p>Nikad se ne bih bavio/la mutnim poslovima.</p> <p>Kad dobiješ priliku da nekog zavrneš radi sopstvene koristi, uradi to.</p> <p>Drugi treba da rade moj posao.</p>
Nasilnost	<p>Izbegao/la bih ulazak u tuču po svaku cenu.</p> <p>Sve se može rešiti bez primene sile.</p> <p>Ako se ne može milom onda mora silom.</p> <p>Nasilje nikad nije rešenje.</p> <p>Ako želim, udariću nekog bez obzira na posledice.</p>
Površne partnerske veze	<p>Prija mi da budem u ozbiljnoj vezi.</p> <p>Duge veze su nužno dosadne.</p> <p>Ne treba mi ozbiljna veza.</p> <p>Ne bih mogao/la da zamislim život bez ljubavi</p> <p>Ja sam emotivna osoba.</p>
Bezosećajnost	<p>Nikad se ne bih osećao/la krivim/om da pregazim mačku na ulici.</p> <p>Nikad me ne grize savest.</p> <p>Rastužim se kad vidim da životinja pati.</p> <p>Grize me savest kad se o nekog ogrešim.</p> <p>Ništa me ne potresa previše.</p> <p>Osećam se loše ako nekoga povredim.</p>
Dezinhibicija	<p>Život bez rizika bi bio tako dosadan.</p> <p>Kažem i uradim svašta u afektu.</p> <p>Svestan/svesna da ne mogu odmah imati sve što poželim.</p> <p>Volim opasnu, brzu vožnju.</p> <p>Pravila postoje da bi se kršila.</p> <p>Radim ono što ja hoću i niko me ne može sprečiti u tome.</p> <p>Što je sigurno, sigurno je.</p> <p>Klonim se opasnosti.</p> <p>Strpljen, spašen.</p> <p>Ekstremni sportovi me uzbuđuju.</p>

Prilog 5

Deskriptivna statistika instrumenata korišćenih u Studiji 2

Test	Facete	M	SD	ZSk	ZKu	α
MACH-IV	ukupni skor	2.93	0.46	0.72	0.23	.75
HEXACO-60	Poštenje	33.36	7.57	-1.191	.915	.76
	Otvorenost	3.34	0.74	1.35	-2.22*	.70
	Savesnost	3.52	0.68	-0.40	-1.53	.74
	Saradljivost	3.03	0.68	-0.94	-0.19	.71
	Emocionalnost	3.21	0.70	-0.34	-0.90	.74
	Ekstraverzija	3.38	0.67	-0.98	-0.90	.72
SRP-III	Interpersonalna manipulativnost	2.57	0.66	4.17**	.81	.83
	Površni afekat	2.50	0.50	2.84**	-0.62	.65
	Neobuzdani životni stil	2.54	0.67	2.57*	-0.80	.78
	Antisocijalno ponašanje	1.67	0.56	8.48**	5.25**	.78

**p<.01

* p<.05

Prilog 6
Korelacije MISP faktora i HEXACO crta

	H	E	X	A	C	O
Manipulativnost	-.575**	-.244**	.087	-.180**	-.306**	-.119
Grandioznost	-.561**	-.327**	.314**	-.259**	-.079	.063
Površne partnerske veze	-.159*	-.443**	-.015	-.110	-.075	.002
Nasilnost	-.331**	-.295**	.027	-.220**	-.206**	-.004
Dezinhibicija	-.353**	-.281**	.185**	-.326**	-.244**	.049
Bezosećajnost	-.390**	-.538**	.083	-.265**	-.018	-.153*

**p<.01

* p<.05